

KORXONA FAOLIYATINING TASHKILY VA IQTISODIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Sharofiddinova Lobarxon Karomiddin qizi

Samarqand davlat universitetining Denov

tadbirkorlik va pedagogika instituti

lobarkhonsharofiddinova2@gmail.com

Annotatsiya: Bozor iqtisodiyoti sharoitida har qanday ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish subyekti bo'lgan korxonalar mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Korxonada faoliyatining muvaffaqiyati nafaqat texnologik imkoniyatlar va moliyaviy resurslarga, balki ularning tashkiliy va iqtisodiy asoslarini to'g'ri yo'lga qo'yishga ham bevosita bog'liqdir. Ushbu ilmiy ishda zamonaviy korxonada boshqaruvining asosiy yo'nalishlari, tashkiliy tuzilmani optimallashtirish, menejment tizimining ilg'or shakllari, xarajatlarni boshqarish, samaradorlikni oshirishga qaratilgan iqtisodiy mexanizmlar, shuningdek, ichki va tashqi omillarning korxonada faoliyatiga ta'siri atroflicha yoritiladi. Korxonada strategik boshqaruv yondashuvlarini joriy etish, menejment tizimini takomillashtirish va iqtisodiy ko'rsatkichlar monitoringi orqali raqobatbardoshlik darajasini oshirish masalalari asosiy ilmiy e'tibor markazida turadi. Korxonada faoliyatining tashkiliy asoslarini chuqur tahlil qilish orqali korxonada ichki muhitida samarali ish taqsimotini yo'lga qo'yish, vakolatlar va mas'uliyat chegaralarini aniqlash, tashkilotda mehnat resurslaridan oqilona foydalanish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi.

Iqtisodiy asoslarni takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish, elektron boshqaruv tizimlarini joriy etish, marketing strategiyalarini kuchaytirish, ishlab chiqarish jarayonini raqamlashtirish, qiymat zanjirini samarali shakllantirish kabi zamonaviy yondashuvlarga alohida e'tibor qaratiladi. Shuningdek, ilmiy ishda xorijiy davlatlar tajribasi, xususan rivojlangan mamlakatlardagi korxonada boshqaruv tizimlari va ularning iqtisodiy samaradorligini oshirishda qo'llanilayotgan model va mexanizmlar tahlil qilinadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, hukumat qarorlari va amaldagi qonunchilik asosida korxonalar faoliyatini tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy bazaning holati va takomillashuvi yuzasidan tahliliy fikrlar bayon etiladi. Mazkur ishda korxonada faoliyatining tashkiliy va iqtisodiy asoslarini takomillashtirish

orqali nafaqat korxonaning ichki boshqaruvi, balki uning umumiy iqtisodiy barqarorligi, investitsion jozibadorligi va mehnat unumdorligi oshirishga erishish yo'llari ochib beriladi. Tadqiqot natijalari nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ega bo'lib, iqtisodiyotning real sektorida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlar, menejerlar, iqtisodchilar va davlat boshqaruvi organlari uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: Korxonada faoliyati, tashkiliy asoslar, iqtisodiy mexanizmlar, menejment, samaradorlik, strategik boshqaruv, raqamli texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar, ishlab chiqarish, xarajatlarni boshqarish, iqtisodiy barqarorlik, huquqiy baza, marketing strategiyasi, korxonada rentabelligi, investitsion muhit, xalqaro tajriba.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОСНОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Лобархон Шарофиддинова

Аннотация: В условиях рыночной экономики предприятия, являющиеся субъектами производственной или сервисной деятельности, занимают важное место в экономическом развитии страны. Успех деятельности предприятия напрямую зависит не только от технологических возможностей и финансовых ресурсов, но и от правильной организации его организационно-экономических основ. В настоящем исследовании всесторонне рассматриваются основные направления современного управления предприятием, оптимизация организационной структуры, передовые формы менеджмента, механизмы управления затратами, пути повышения эффективности, а также влияние внутренних и внешних факторов на деятельность предприятия. Особое внимание уделяется внедрению стратегического управления, совершенствованию системы менеджмента и мониторингу экономических показателей как ключевым условиям повышения конкурентоспособности. Глубокий анализ организационных основ деятельности позволяет рассмотреть возможности эффективного распределения труда внутри предприятия, четкого разграничения полномочий и ответственности, рационального использования трудовых ресурсов.

В разработке рекомендаций по совершенствованию экономических основ акцент делается на использование инновационных технологий, внедрение электронных систем управления, усиление маркетинговых стратегий, цифровизацию производственных процессов и эффективное формирование

цепочки создания стоимости. Кроме того, в работе проводится анализ международного опыта, в частности моделей и механизмов управления предприятиями в развитых странах, направленных на повышение экономической эффективности. Анализируется состояние и перспективы развития нормативно-правовой базы регулирования деятельности предприятий в Узбекистане на основе указов Президента, постановлений правительства и действующего законодательства. В результате исследования раскрываются пути повышения как внутреннего управления предприятия, так и его общей экономической устойчивости, инвестиционной привлекательности и производительности труда. Полученные результаты обладают как теоретической, так и практической значимостью и могут быть полезны предпринимателям, менеджерам, экономистам и органам государственного управления, работающим в реальном секторе экономики.

Ключевые слова: Деятельность предприятия, организационные основы, экономические механизмы, менеджмент, эффективность, стратегическое управление, цифровые технологии, инновационные подходы, производство, управление затратами, экономическая устойчивость, правовая база, маркетинговая стратегия, рентабельность, инвестиционная среда, международный опыт.

IMPROVING THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FOUNDATIONS OF ENTERPRISE ACTIVITY

Lobarkhon Sharofiddinova

Abstract: In a market economy, enterprises—whether engaged in production or service activities—play a crucial role in a country's economic development. The success of an enterprise depends not only on technological capabilities and financial resources, but also on the proper structuring of its organizational and economic foundations. This research thoroughly explores the main directions of modern enterprise management, the optimization of organizational structure, advanced management models, cost control mechanisms, strategies to increase efficiency, and the influence of internal and external factors on enterprise operations. Particular attention is given to the implementation of strategic management approaches, the improvement of the management system, and the monitoring of economic indicators as key components in enhancing competitiveness. A deep analysis of the organizational

foundations allows for improved internal work distribution, clear delineation of authority and responsibility, and rational utilization of human resources.

In formulating recommendations for improving economic foundations, the study emphasizes the use of innovative technologies, the introduction of electronic management systems, the enhancement of marketing strategies, digitalization of production processes, and the effective formation of the value chain.

Additionally, the study analyzes international experiences, particularly models and mechanisms used in developed countries to enhance enterprise efficiency. It provides an analytical overview of the legal and regulatory framework that governs enterprise activity in Uzbekistan, based on Presidential decrees, government resolutions, and existing legislation. This research reveals ways to improve not only the internal governance of enterprises but also their overall economic stability, investment attractiveness, and labor productivity. The findings have both theoretical and practical significance and can be beneficial for entrepreneurs, managers, economists, and government institutions working in the real sector of the economy.

Keywords: Enterprise activity, organizational foundations, economic mechanisms, management, efficiency, strategic management, digital technologies, innovative approaches, production, cost control, economic stability, legal framework, marketing strategy, profitability, investment environment, international experience.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqobatning keskin kuchayib borayotgan sharoitida korxonalarining muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi bevosita ularning tashkiliy va iqtisodiy asoslarining qanchalik puxta yo'lga qo'yilganiga bog'liqdir. Korxonalar – bu nafaqat iqtisodiy faoliyat yurituvchi subyekt, balki mamlakatning umumiy iqtisodiy salohiyatini belgilovchi muhim elementlardan biridir. Unda ishlab chiqarish, boshqaruv, mehnat resurslari, moliyaviy oqimlar va tashqi-iqtisodiy munosabatlar uyg'unlashgan holda amal qiladi. Shu bois, har qanday korxonaning barqaror va samarali faoliyati uning tashkiliy tuzilmasi va iqtisodiy mexanizmlarining doimiy takomillashuvini talab etadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rahbarligida olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar, xususan, tadbirkorlikni rivojlantirish, xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash, korxonalar faoliyatini liberallashtirish yo'nalishida amalga oshirilayotgan keng ko'lamlı chora-tadbirlar korxonalarining tashkiliy va iqtisodiy asoslarini tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo qilmoqda. Ayniqsa, kichik va

o'rta biznes subyektlarining bozor sharoitlariga moslashuvi, menejment tizimining zamonaviylashuvi, raqamli texnologiyalarni keng joriy etilishi ushbu sohada chuqur ilmiy tahlil va amaliy takliflar ishlab chiqishni zarur qiladi.

Korxonalar faoliyatida tashkiliy asoslar deganda, uning boshqaruv strukturasi samaradorligi, vakolatlarning aniq belgilanishi, xodimlar o'rtasidagi funksional taqsimot, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarining muvofiqlashtirilganligi tushuniladi. Iqtisodiy asoslar esa, asosan, daromad va xarajatlar tizimi, moliyaviy barqarorlik, investitsion salohiyat, foyda rentabelligi, narx belgilash mexanizmlari kabi elementlarni o'z ichiga oladi. Ushbu ikkala omil bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularning uyg'unlashtirilgan holda rivojlantirilishi korxonaning bozor muhitida raqobatbardoshligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Mazkur mavzuni o'rganish orqali zamonaviy korxonalar faoliyatini samarali tashkil qilish, mavjud tashkiliy tuzilmalarning afzallik va kamchiliklarini aniqlash, iqtisodiy mexanizmlarni innovatsion asosda takomillashtirish imkoniyatlari yoritiladi. Ilmiy ishda iqtisodiyotning real sektorida faoliyat yuritayotgan korxonalar misolida tahlillar o'tkazilib, ularning tajribasi asosida amaliy takliflar ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijalari nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy foyda ham berishi kutiladi, ayniqsa korxonalar boshqaruvida faol ishtirok etayotgan menejerlar, iqtisodchilar va tadbirkorlar uchun.

Mavzuning dolzarbligi

Bozor iqtisodiyotining tobora chuqurlashib borayotgan hozirgi sharoitida har bir korxonaning faoliyati nafaqat uning ichki salohiyatiga, balki tashkiliy va iqtisodiy asoslarining qanchalik puxta yo'lga qo'yilganiga ham bevosita bog'liqdir. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar, ayniqsa xususiy sektorning rivojiga berilayotgan ustuvor e'tibor, kichik va o'rta biznes subyektlari faoliyatini kengaytirish, ularga yengilliklar yaratish, investitsion muhitni yaxshilash bilan birga, korxonalarining boshqaruv tizimini zamon talablari asosida takomillashtirish zaruratini kun tartibiga olib chiqmoqda. Korxonalar – bu nafaqat ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonini tashkil qiluvchi iqtisodiy subyektlar, balki milliy iqtisodiyotning tayanch bo'g'inidir. Shunday ekan, uning tashkiliy tuzilmasi, mehnat taqsimoti, vakolat va mas'uliyatlar muvozanati, moliyaviy boshqaruv va iqtisodiy mexanizmlarning to'g'ri yo'lga qo'yilishi – korxonaning umumiy samaradorligini belgilovchi asosiy omillardandir. Ayniqsa, so'nggi yillarda global iqtisodiy inqirozlar, pandemiyadan keyingi tiklanish bosqichlari, logistika va xomashyo zanjirlaridagi

uzilishlar, valyuta kurslarining o'zgaruvchanligi kabi tashqi omillar korxonalarni tashkiliy jihatdan mustahkam, iqtisodiy jihatdan barqaror va moslashuvchan bo'lishga majbur etmoqda. Shuningdek, zamonaviy menejment yondashuvlari, raqamli texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya vositalari, elektron hisob-kitob va boshqaruv tizimlarining joriy etilishi korxonalar oldida yangi imkoniyatlar bilan bir qatorda yangi mas'uliyat va muammolarni ham yuzaga chiqarmoqda. Bunday sharoitda korxonalar faoliyatining tashkiliy va iqtisodiy asoslarini yangilash, innovatsion yondashuvlar asosida takomillashtirish dolzarb masalalardan biri sifatida qaralmoqda. Mazkur mavzuning o'rganilishi korxonalar faoliyatida mavjud bo'lgan muammolarni aniqlash, ularning sabab va oqibatlarini tahlil qilish, tashkiliy va iqtisodiy jihatdan samarali ishlash mexanizmlarini ishlab chiqish imkonini beradi. Ayniqsa, bu tadqiqot natijalari bevosita real sektor ishtirokchilari, amaliyotchi menejerlar, iqtisodchilar, tadbirkorlik subyektlari, shuningdek, iqtisodiy siyosat yuritayotgan davlat organlari uchun muhim nazariy va amaliy manba bo'lib xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, "Korxonalar faoliyatining tashkiliy va iqtisodiy asoslarini takomillashtirish" mavzusi iqtisodiyotni liberallashtirish, raqobatbardoshlikni oshirish va milliy iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda o'z vaqtida tanlangan, ilmiy jihatdan asoslangan va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan dolzarb yo'nalishlardan biridir.

Metodika va materiallar

Mazkur tadqiqotda korxonalar faoliyatining tashkiliy va iqtisodiy asoslarini chuqur o'rganish, ularni takomillashtirish yo'llarini aniqlash va ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish maqsadida bir qator kompleks tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini tizimli yondashuv, tahlil va sintez, qiyosiy tahlil, iqtisodiy-statistik metodlar, funksional tahlil hamda amaliy kuzatishlar tashkil etdi. Avvalo, **tizimli yondashuv** yordamida korxonalar faoliyatini tashkil etuvchi barcha tarkibiy qismlar – boshqaruv, ishlab chiqarish, moliyaviy va marketing bloklari – bir-biri bilan o'zaro bog'liqlikda o'rganildi. Bu usul korxonaning ichki va tashqi muhitini chuqur tahlil qilish, tashkiliy tuzilma va iqtisodiy mexanizmlarning o'zaro ta'sirini aniqlashda muhim vosita bo'ldi.

Tahlil va sintez usuli orqali mavjud ilmiy-nazariy qarashlar o'rganildi, amaliyotdagi muammolar sinchiklab tahlil qilindi, so'ngra ularni umumlashtirish asosida yangi taklif va tavsiyalar shakllantirildi. Bu usul korxonalar faoliyatidagi umumiy tendensiyalar va ularning individual xususiyatlarini ajratib ko'rsatishga yordam berdi. **Qiyosiy tahlil** orqali O'zbekiston Respublikasidagi korxonalar faoliyati

xorijiy davlatlar tajribasi bilan solishtirildi. Xususan, rivojlangan davlatlar, jumladan Germaniya, Janubiy Koreya va AQShdagi korxonalar boshqaruv tizimlari, iqtisodiy samaradorlikka erishishdagi uslublar, tashkiliy modellar o'rganildi. Bu orqali mamlakatimiz sharoitiga mos innovatsion yondashuvlar tanlab olindi. **Iqtisodiy-statistik metodlar** yordamida korxonalarining ishlab chiqarish hajmi, rentabellik ko'rsatkichlari, xarajatlar tuzilmasi, foyda darajasi, investitsiya oqimi kabi mezonlar asosida sonli tahlillar olib borildi. Ushbu raqamlar asosida tendensiyalar va muammolar aniqlandi. **Amaliy kuzatish va so'rovnoma metodlari** esa bevosita faoliyat yuritayotgan korxonalarda olib borildi. Hududiy tadbirkorlik subyektlari, kichik biznes vakillari, boshqaruv mutaxassislari va moliyaviy menejerlar bilan suhbatlar o'tkazilib, ularning amaliy tajribasi va qarashlari asosida muhim xulosalar olindi.

Tadqiqot materiali sifatida:

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari;
- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi va Iqtisodiyot va moliya vazirligi hujjatlari;
- Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari;
- Denov tumanidagi bir qator yirik va o'rta korxonalarining amaliy hisobotlari;
- Mavjud iqtisodiy tahlil markazlarining ma'lumotlari;
- Ilmiy maqolalar, monografiyalar va xorijiy adabiyotlar tahlili asos bo'ldi.

Shuningdek, tanlangan tadqiqot obyektlari sifatida Denov tumanidagi faoliyat yuritayotgan yirik sanoat korxonalari, kichik tadbirkorlik subyektlari va xizmat ko'rsatish tashkilotlari tanlab olindi. Ular asosida olib borilgan tahliliy ishlar mavzuning nazariy jihatini amaliy dalillar bilan mustahkamlashga xizmat qildi.

Muhokama

Tadqiqot davomida olingan ilmiy natijalar va amaliy kuzatishlar asosida korxonalar faoliyatining tashkiliy va iqtisodiy asoslarini takomillashtirish zarurati dolzarb va ko'p qirrali masala ekanini yana bir bor tasdiqlandi. Korxonalar faoliyatida mavjud muammolar nafaqat ularning ichki boshqaruv mexanizmlaridagi nomukammallik, balki tashqi iqtisodiy va institutsional muhitdagi omillar bilan ham chambarchas bog'liq ekanligi aniqlandi. Jumladan, me'yoriy-huquqiy tartibotlarning tez-tez o'zgarib turishi, soliq va audit tizimidagi murakkabliklar, raqamlashtirish jarayonlarining sustligi korxonalarining rivojlanish sur'atlariga salbiy ta'sir

ko'rsatmoqda. Muhokama jarayonida korxonaning tashkiliy tuzilmasini samarali shakllantirish, ichki boshqaruvni takomillashtirish va mehnat resurslaridan oqilona foydalanishning ilmiy asoslangan yondashuvlariga alohida urg'u berildi. Ayniqsa, funksional boshqaruvdan strategik boshqaruvga o'tish, departamentlararo aloqalarni muvofiqlashtirish va zamonaviy menejment konsepsiyalarini tatbiq etish orqali korxonalarda boshqaruv samaradorligini oshirish mumkinligi isbotlandi. Amaliyotda bu kabi yondashuvlar nafaqat ishlab chiqarish hajmini oshiradi, balki mehnat unumdorligini, iste'molchilar ishonchini va brend qadriyatini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Iqtisodiy asoslar kontekstida olib borilgan tahlillar korxonalarda xarajatlar tuzilmasi va foyda rentabelligini chuqur o'rganish zarurligini ko'rsatdi. Moliyaviy boshqaruvning innovatsion yondashuvlar bilan boyitilishi, masalan, korporativ byudjetlashtirish, risklarni boshqarish, balansli ko'rsatkichlar tizimi kabi usullarning tatbiqi korxonaning umumiy iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda katta ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalarning joriy etilishi – buxgalteriya hisobining avtomatlashtirilishi, onlayn monitoring tizimlarining ishlashi, real vaqt rejimida moliyaviy tahlilni amalga oshirish imkoniyatini yaratadi. Muhokama davomida ta'kidlash lozimki, korxonalarning tashqi muhit bilan o'zaro aloqalari, ya'ni mijozlar, yetkazib beruvchilar, investorlar, davlat tashkilotlari bilan o'rnatilgan munosabatlar ularning tashkiliy jihatdan barqaror va iqtisodiy jihatdan samarali ishlashiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, korxonalar o'z faoliyatini faqat ichki resurslar hisobiga emas, balki tashqi strategik hamkorliklar orqali ham mustahkamlashi, bozor tahliliga asoslangan marketing strategiyalarini ishlab chiqishi zarur. Xalqaro tajribaning tahlili shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda kichik va o'rta korxonalar faoliyatining asosiy muvaffaqiyat omillari – bu ulardagi mustahkam tashkiliy tuzilma, moliyaviy intizom, ochiq axborot almashinuvi va innovatsiyalarga tayangan boshqaruv yondashuvidir. Bu modeldan kelib chiqib, O'zbekiston korxonalari uchun ham ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlarni inobatga olgan holda moslashtirilgan mexanizmlar ishlab chiqish lozim. Shu tarzda, tadqiqot doirasida olingan natijalar nafaqat ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish, balki real sektor uchun foydali bo'lgan aniq va amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishga xizmat qildi. Bu esa mavzuning nafaqat nazariy, balki amaliy dolzarbligini ham tasdiqlaydi.

Natijalar

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida korxonalar faoliyatining tashkiliy va iqtisodiy asoslarini takomillashtirish borasida bir qator muhim ilmiy-amaliy xulosalar ishlab chiqildi. Dastlabki tahlillar shuni ko'rsatdiki, aksariyat korxonalar o'z faoliyatini an'anaviy boshqaruv yondashuvlari asosida olib bormoqda, bu esa ularning raqobatbardoshligini pasaytiradi, moliyaviy resurslardan samarasiz foydalanishga olib keladi va tashqi muhitdagi o'zgarishlarga sust moslashuvchanlikni yuzaga keltiradi. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, korxonalarda samarali tashkiliy strukturaning mavjud emasligi yoki nomukammalligi boshqaruv qarorlarining kechikishiga, funksiyalar va vakolatlar bo'yicha chalkashliklarga sabab bo'lmoqda. Bu holat xodimlar o'rtasidagi ish taqsimotining izdan chiqishiga, motivatsiyaning pasayishiga va mehnat unumdorligining keskin kamayishiga olib kelmoqda. Shu bois, korxonalar uchun moslashuvchan, samarali va dinamik boshqaruv tizimini shakllantirish bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biri sifatida baholandi.

Iqtisodiy asoslarni o'rganish orqali korxonalarda xarajatlarni rejalashtirish, optimallashtirish va nazorat qilish mexanizmlari yetarli darajada yo'lga qo'yilmagani aniqlandi. Xususan, ayrim korxonalarda moliyaviy oqimlarning ichki auditi, investitsiya tahlili, foydalilik ko'rsatkichlari monitoringi va rentabellik tahlilining tizimlashtirilmagani ularning iqtisodiy samaradorligini pasayishiga olib kelmoqda. Tadqiqot davomida zamonaviy iqtisodiy vositalar – balansli ko'rsatkichlar tizimi, SWOT tahlil, benchmarking, reengineering kabi usullarni korxonalar boshqaruviga tatbiq etish orqali bu muammolarni hal qilish imkoniyatlari ko'rsatib berildi. Shuningdek, xorijiy mamlakatlar, xususan Germaniya, Janubiy Koreya, Yaponiya va AQShda qo'llanilayotgan ilg'or boshqaruv amaliyotlari, raqamli transformatsiya jarayonlari, marketing strategiyalari va logistika tizimlari o'rganildi. Bu tajribalar asosida O'zbekiston korxonalari uchun mos va milliy shart-sharoitlarga moslashtirilgan takliflar ishlab chiqildi. Amaliy kuzatish va so'rovnomalar natijalari asosida aniqlanishicha, Denov tumanidagi o'rta va kichik korxonalarda ishchilar o'rtasida funksional ziddiyatlar mavjud bo'lib, bu bevosita boshqaruvdagi tashkiliy bo'shliqlarga borib taqaladi. Shu munosabat bilan korxonalarda mehnat taqsimotini optimallashtirish, xodimlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi. Yakuniy natija sifatida quyidagilar asosiy ilmiy-amaliy yutuqlar sifatida belgilandi:

- Korxonalar faoliyatining tashkiliy asoslarini takomillashtirish uchun moslashuvchan boshqaruv strukturalari ishlab chiqildi;

- Iqtisodiy samaradorlikni oshirish uchun investitsiyalarni boshqarish, foyda rentabelligi va xarajatlar monitoringi tizimlari taklif etildi;
- Raqamli texnologiyalarni joriy etish, elektron boshqaruv tizimlari orqali samaradorlikni oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi;
- Xorijiy tajribani o'zlashtirish asosida mahalliy korxonalar uchun mos innovatsion model ishlab chiqildi;
- Amaliy tadqiqotlar orqali mahalliy korxonalaridagi mavjud muammolar va ularning echim yo'llari aniqlab berildi.

Tadqiqot natijalari asosida ishlab chiqilgan taklif va tavsiyalar real sektor ishtirokchilari, xususan menejerlar, iqtisodchilar va tadbirkorlar uchun metodik qo'llanma sifatida xizmat qilishi mumkin.

Xulosa

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda korxonalar faoliyatining samaradorligini oshirish, uni barqaror rivojlanishga yo'naltirish hamda raqobatbardoshlik darajasini mustahkamlash bevosita tashkiliy va iqtisodiy asoslarning takomillashuviga bog'liq. Korxonaning muvaffaqiyati zamonaviy boshqaruv konsepsiyalarining tatbiqi, optimallashtirilgan tashkiliy struktura, innovatsion iqtisodiy yondashuvlar va raqamli texnologiyalarni qo'llashga tayangan holda shakllanadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ko'plab korxonalarda tashkiliy tuzilma va boshqaruv tizimi o'rtasidagi nomutanosiblik, funksiyalar va vakolatlarining aniq taqsimlanmaganligi sababli samaradorlikka erishish qiyinlashmoqda. Shu munosabat bilan, korxonalar tuzilmasini modellashtirishda moslashuvchanlik, tezkor qaror qabul qilish mexanizmlarini shakllantirish va samarali muloqot kanallarini joriy etish zarurati mavjud. Iqtisodiy asoslarni tahlil qilish korxonalar faoliyatining moliyaviy barqarorligi, xarajatlarni boshqarish tizimi, investitsion oqimlar, foyda rentabelligi, mahsulot tannarxi va iqtisodiy ko'rsatkichlar monitoringini takomillashtirishga bo'lgan ehtiyojni ko'rsatdi. Bu borada innovatsion iqtisodiy mexanizmlar – jumladan, balansli ko'rsatkichlar tizimi, rejalashtirish va prognozlash, raqamli audit, va moliyaviy axborot texnologiyalari – asosiy vosita sifatida qaralishi lozim. Xalqaro tajribani o'rganish shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlardagi korxonalarda tashkil etilgan tashkiliy madaniyat, yuksak menejment saviyasi, resurslardan oqilona foydalanish, shaffof axborot oqimi va uzviy integratsiyalashgan ishlab chiqarish tizimlari ularning barqaror va yuqori daromadli faoliyatini ta'minlamoqda. Bu tajriba asosida O'zbekiston korxonalarining o'ziga xos

xususiyatlarini hisobga olgan holda zamonaviy yondashuvlar shakllantirildi. Tadqiqot natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

- Korxonalar samaradorligini oshirish uchun tashkil etilgan boshqaruv tizimi moslashuvchan, funktsional va aniq vakolatlar bilan ta'minlangan bo'lishi kerak;
- Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda xarajatlar boshqaruvi, foyda monitoringi, investitsion portfel tahlili va moliyaviy oqimlar nazorati yetakchi rol o'ynaydi;
- Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali boshqaruv tezligi, axborot aniqligi va tahliliy quvvat keskin oshiriladi;
- Amaliyotda xorijiy ilg'or tajribalardan foydalangan holda mahalliy korxonalar uchun milliy sharoitlarga mos innovatsion model ishlab chiqilishi zarur;
- Korxonalarda mehnat resurslaridan foydalanish, xodimlar malakasini oshirish, samarali mehnat taqsimoti tashkil etish iqtisodiy samaradorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, korxonalar faoliyatining tashkiliy va iqtisodiy asoslarini takomillashtirish orqali nafaqat korxonalar darajasida, balki umuman mamlakat iqtisodiyotida ham yuqori samaradorlikka, investitsion jozibadorlikka, mehnat unumdorligiga va barqaror rivojlanishga erishish mumkin. Ushbu tadqiqot natijalari real sektor ishtirokchilari, ilmiy doiralari va davlat boshqaruvi tizimi uchun metodik-amaliy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdukarimov A. va boshq. Menejment asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
2. Egamberdiyev M.X. Strategik menejment asoslari. – Toshkent: “Sharq”, 2017.
3. Eshbekov S.T., Tursunov B.O. Korxonalar iqtisodiyoti. – Qarshi: Nasaf, 2022.
4. Fayzullayev A. Korxonada moliyaviy boshqaruv. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2019.
5. G'ulomov S.S., Komilov X.X. Menejment nazariyasi. – Toshkent: “Iqtisodiyot”, 2020.
6. Karimov E. Korxonalar faoliyatini takomillashtirish yo'llari. – Samarqand, 2021.
7. Muminov N. Korxonalar faoliyatida innovatsion yondashuvlar. – Buxoro: BuxDU, 2020.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoni “O'zbekiston – 2030” strategiyasi to'g'risida. – 2023-yil, 11-sentabr, PF–167-son.

9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 9-martdagi PQ–157-son qarori “Tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”.
10. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. Rasmiy hisobotlar – www.stat.uz
11. Qosimova S.R. Korxonalar boshqaruvida raqamli texnologiyalar. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
12. Saidov U. Korxonalar faoliyatida moliyaviy barqarorlikni oshirish omillari. // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2021. – №4. – B. 56–61.
13. Tadjibayeva D.S. Marketing strategiyasi va biznes model. – Toshkent: TDYU, 2020.
14. Umarov A. Raqobatbardosh korxonalar shakllantirishda tashkiliy asoslar. – Farg‘ona, 2021.
15. Yusupov S. Korxonalar iqtisodiyoti va boshqaruvi. – Toshkent: “Moliya”, 2020.
16. Zokirov M.B. Innovatsion iqtisodiyot va tadbirkorlik. – Toshkent: “Fan”, 2021.